

In memoriam Theowald van Leeuwen, 24 juli 1919 – 27 oktober 2003

Op 27 oktober 2003 overleed Dr Theowald van Leeuwen, markant lid van de NEV en groot kenner van de Tipulidae (Diptera; langpootmuggen). Jarenlang opererend onder de naam Broeder Theowald publiceerde hij een grote hoeveelheid artikelen over zijn geliefde Tipulidae, variërend van een omvangrijke studie over de larven en poppen van de West-Palaearctische soorten, publicaties over de Nederlandse fauna, revisies van enkele subgenera van het omvangrijke genus *Tipula* en fylogenetische studies tot een reeks biogeografische analyses van de West-Palaearctische Tipulidae. Aanvankelijk was hij werkzaam in het onderwijs maar de laatste 25 jaar van zijn professionele carrière kon hij zich, door een betrekking aan het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam, volledig aan entomologisch onderzoek wijden. Door zijn grote enthousiasme en uitzonderlijke innemendheid wist hij menigeen voor de studie aan de Tipulidae te winnen. Na zijn pensionering werkte Theowald onverdroten voort, totdat persoonlijke omstandigheden en zijn gezondheid dit hem verhinderden. Wat hij ons in het bijzonder na-laai is, naast zijn omvangrijke bibliografie, de inspirerende herinnering aan zijn werklustige, open, bezielde en bezielende levenshouding.

Entomologische Berichten 64(5): 162-166

Eind 2003 verloor de Nederlandse Entomologische Vereniging een van haar markantste leden toen Theowald van Leeuwen op 27 oktober op 84-jarige leeftijd overleed.

Theowald was een bijzonder hartelijk mens met een brede en intense belangstelling voor uiteenlopende zaken als schilderijen en prenten, goed eten en drinken, katten, muziek, filatelie, botanie en insecten. De Tipulidae (langpootmuggen) hadden zijn speciale aandacht. Jarenlang verdiepte hij zich intensief in de systematiek en biogeografie van de West-Palaearctische Tipulidae, wat resulteerde in een lange reeks artikelen over deze Diptera. Behalve over een grote werkkraft beschikte Theowald over een aanstekelijk enthousiasme en uitstekende didactische kwaliteiten waardoor hij de op het eerste gezicht weinig aantrekkelijke Tipulidae voor een grote groep entomologen toegankelijk wist te ma-

Herman de Jong & Pjotr Oosterbroek

Sectie Entomologie
Zoölogisch Museum Amsterdam
Plantage Middenlaan 64
1018 DH Amsterdam
hjong@science.uva.nl

ken. Door zijn toedoen zijn sommigen daarvan tot op de dag van vandaag aan de Tipulidae verslingerd.

Theowald, zoals iedereen die hem persoonlijk kende hem noemde, werd in 1919 als Theodorus Henri Ignatius van Leeuwen geboren in Den Haag. Hij was de oudste zoon uit een gezin dat uiteindelijk negen kinderen zou tellen. Theowalds bijzondere belangstelling voor de natuur manifesteerde zich al in een pril stadium van zijn leven. Op een ochtend – hij was toen vijf of zes jaar – bleek zijn bedje leeg en brak er paniek uit. Nergens was Theowald te vinden. Totdat zijn vader hem eindelijk aan de kant van een sloot aantrof met een jampotje waarin een paar vissen rondzwommen. Theowald werd ter plekke stevig op zijn nummer gezet, de buit werd hem afgenomen en in de sloot vrijgelaten. Hij vertelde tot in zijn laatste levensjaar dat de reprimande hem niets kon schelen, maar dat hij zijn vader nooit had vergeven dat die zijn kostbare visjes had afgepakt.

Op ongeveer twaalfjarige leeftijd is Theowald naar Zevenaar gegaan waar de Broeders van Maastricht een juvenaat hadden. Na verdere studie te Maastricht en Amsterdam werd hij, inmiddels Broeder Theowald geheten, docent aan de kweekschool Magister Vocat te Amsterdam, waar hij uiteindelijk toestemming kreeg om zich te wijden aan zijn grote passie, de biologie.

Theowald begon zijn studie biologie vooral vanuit een botanische interesse, maar nadat hij door de dipteroloog G. Barendrecht ingeleid werd in de entomologie heeft die discipline van de biologie blijvend zijn grootste belangstelling gekregen. Al in 1950 werd hij lid van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Binnen de entomologie verdiepte Theowald zich geleidelijk in de systematiek en biologie van

de Diptera. Hij publiceerde over de faunistiek van vele families, onder meer over Psilidae (wortelvliegen) (1954e), Ptychopteridae (1955b), Calliphoridae (bromvliegen) uit vogelnesten (1955c), vliegen van strand en duin (1958b) en Diptera uit de sigaargal van riet (1961a). Zijn werk aan de Calliphoridae resulteerde in een stuk over het genus *Lucilia* (1954a) en twee artikelen waarin in westelijk Nieuw Guinea verzamelde soorten werden behandeld (1957a, 1959a). Vanaf het begin van de zestiger jaren zou hij echter nog uitsluitend over zijn specialisme, de Tipulidae, schrijven.

In de eerste fase van zijn onderzoek aan de Tipulidae werd Theowald bijzonder gesteund door de Duitse expert Bernhard Mannheims, die verbonden was aan het Forschungsinstitut und Museum Alexander Koenig te Bonn. Onder begeleiding van Mannheims maakte Theowald zich vertrouwd met de systematiek van de adulte Tipulidae. De kennismaking met Mannheims in de vijftiger jaren leidde ertoe dat Theowald zich sterk oriënteerde op de Duitstalige tipulidenliteratuur en zijn internationale artikelen meestal in het Duits zou publiceren. Een gevolg was dat hij zich in zijn contacten met Engelsprekenden doorgaans verstaanbaar maakte in een mengeling van Engels en Duits, waarbij zijn Engels bovendien een zwaar Duits accent verried.

Samen met Mannheims publiceerde Theowald over de Tipulidae van Italië (1959b), de *Vestiplex excisa*-soortengroep (1962a), de synonymie van Europese Tipulidae (1962c), de Tipulidae van de Faeröer (1964b) en de Tipulidae van Groenland (1971b). Ook gaf hij samen met Mannheims een overzicht van de collectie van de Duitse houtvester T. Beling

(1826-1898) (1956c). Beling was een van de eersten en een van de weinigen die de onvolwassen stadia van Tipulidae systematisch onderzocht. De leemte aan kennis op dit gebied onderkend maakte ook Theowald een speciale studie van de pre-adulte Tipulidae: hij sloot zijn universitaire studie biologie in 1957 af met een proefschrift over de larven en poppen van voornamelijk Europese Tipulidae: 'Die Entwicklungsstadien der Tipuliden (Diptera, Nematocera) insbesondere der west-palaearktischen Arten'. In deze publicatie worden de larven van 76 soorten beschreven, waarvan 21 voor het eerst, en de poppen van 80 soorten, waarvan 40 voor het eerst. De resultaten van zijn onderzoek stelden Theowald in staat een indeling van de Tipulidae op grond van de onvolwassen stadia te maken. Deze indeling in soortengroepen en subgenera wordt nog steeds gebruikt. Veel van het voor deze studie benodigde materiaal werd speciaal uit het ei gekweekt of in een jong larvenstadium in het veld verzameld en verder opgekweekt. De etiketten van larven- en poppenmateriaal in de collectie van het Zoölogisch Museum Amsterdam laten zien dat Theowald zelf een groot deel van dit materiaal verzamelde. Theowald (1957c) gaf determinatietabellen tot soortengroepen, niet tot soorten, omdat hij ervan overtuigd was dat er van te weinig soorten voldoende materiaal aanwezig was om determinatie tot op de soort te rechtvaardigen. In 1967 bewerkte hij de dan bekende gegevens van de larven en poppen van de Europese Tipulidae voor de serie 'Bodenfauna Europas' (1967a). Hierin worden voor larven en poppen wel tabellen tot op de soort gegeven. Tot op dit moment zijn beide publicaties nog steeds de enige samenvattende overzichten van de onvolwassen Europese Tipulidae.

Theowalds grondige kennis van de Nederlandse Tipulidae kwam tot uitdrukking in een serie artikelen waarin nieuwe en zeldzame Tipulidae voor de Nederlandse fauna werden behandeld (1952a, b, d, 1953, 1954c, d, f, 1955b, 1956a) en uit de publicatie van een eerste determinatietabel voor de uit Nederland bekende soorten (1957b). In de tussentijd bestudeerde hij de Europese Tipulidae (1955a, 1956b, 1957d, 1958). Vooral de fauna van Italië had zijn belangstelling zoals blijkt uit de drie tot vier weken durende excursies die hij daar in het gezelschap van enkele Nederlandse entomologen elk jaar van 1957 tot en met 1962 maakte. Achtereenvolgens werden Toscane, Noordoost-Italië, Calabrië, de Abruzzen, Sicilië en Noordwest-Italië bezocht. Naar Noordwest-Italië keerde Theowald in 1965 terug. Daarnaast stonden er in de zomers van 1955 en 1967 excursies naar de Pyreneeën op het programma. Op een van de excursies werd in onherbergzaam terrein gekampeerd en werd het water streng gerantsoeneerd. Iedere deelnemer kreeg 's ochtends slechts een mok om zich mee op te frissen, waarmee Theowald overigens bijzonder spaarzaam wist om te gaan: 'Ik heb me gewassen, geschoren en m'n tanden gepoetst en ik heb nog de helft van het water over!'

Uit de eerste jaren van zijn specialisatie in de systematiek van de Tipulidae stammen, naast zijn samenwerking met Mannheims, ook Theowalds contacten met de twee andere toenmalige internationale grootheden op dit terrein: de Amerikaan Charles P. Alexander en de Oekraïner Eugen Savchenko. Met beiden zou hij jarenlang corresponderen en gegevens, materiaal en publicaties uitwisselen. Verschillende onderzoekers van buiten Nederland bezochten Theowald in Amsterdam, onder wie de Roemeense Eleonora (Lily) Erhan, de Joegoslavische Duska Simova, de Hongaarse Agnes Valy,

Figuur 1. Theowald van Leeuwen, Amsterdam, 1960. Foto: George W. Byers.

Theowald van Leeuwen, Amsterdam, 1960.

de Deen Axel Hemmingsen, de Amerikaan George Byers, de Oostenrijker Günther Theischinger en de Zwitsers Christophe Dufour en Willy Geiger. Theowald ontving ze allen met zijn kenmerkende hartelijkheid en zorgde ervoor dat behalve aandacht voor de serieuze kant van het bezoek het sociale gedeelte een onvergetelijke ervaring werd. De internationale waardering voor Theowald blijkt uit zijn vernoeming bij de beschrijving van nieuwe langpootmugachtigen door auteurs als Alexander, Dufour, Mannheims, Oosterbroek, Savchenko, Stary en Theischinger.

In de periode dat Theowald werkzaam was in het onderwijs organiseerde hij op zaterdagmiddagen in een kelder in de Kerkstraat te Amsterdam een determinatieklasje voor geïnteresseerden in de entomologie. Theowalds onderwijskundige vaardigheden kwamen tot uitdrukking in de publicatie die hij samen met W.J. Kabos schreef over de didactiek en methodiek in het biologieonderwijs voor de lagere school (later: basisschool) (1963b). Een uitgebreide tweede druk verscheen enkele jaren later (1967b) en in totaal beleefde dit boekje zeven drukken. Ook verzorgde hij de opzet en de tekst voor de 'Cursus opleiding natuurgids' van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (1964a). Om de kwaliteit van de cursus te testen ging Theowald met de studenten van de kweekschool van de Tweede Boerhaavestraat te Amsterdam onder andere op excursie in het aangrenzende Oosterpark. Aan zijn werkzaamheden in het onderwijs kwam een einde toen hij per 1 januari 1970 als entomoloog in dienst trad bij het toenmalige Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum) van de Universiteit van Amsterdam.

Een van de eerste taken die Theowald hier op zich nam betrof de behandeling van de Tipulidae voor het standaardwerk 'Die Fliegen der palaearktischen Region'. Mannheims had van 1951 tot 1968 de eerste acht afleveringen van deze publicatie verzorgd, maar overleed in 1971. Theowald kon in 1980 dit omvangrijke werk afsluiten (1973, 1978b, 1980b).

Theowalds enthousiasme en overredingskracht stelden hem in staat zijn onderzoeksgroep op professionele basis uit te breiden en zo wist hij een traditie in tipulidenonderzoek te vestigen die tot op de dag van vandaag aan de Universiteit van Amsterdam voortduurt. In samenwerking met Pjotr Oosterbroek verscheen in 1980 het eerste deel van wat een tiendelige serie over de zoögeografie van de West-Palaearctische Tipulidae zou worden (1980e, 1981b, 1982c, 1983b, 1984b, 1985, 1986, 1987, 1990a, b). In deze serie werden de verschillende biogeografische subregio's van de West-Palaearctis behandeld, waarbij onder andere het materiaal in de collectie van het Zoölogisch Museum Amsterdam als belangrijke bron van informatie voor de verspreiding van de soorten diende.

Zijn pensionering op 24 juli 1984 was een heuglijke gebeurtenis waarbij een groot aantal collega's aanwezig was om Theowald feestelijk uit te zwaaien. Niemand verwachtte echter dat hij ook daadwerkelijk met pensioen zou gaan, want algemeen werd aangenomen dat hij ook na deze dag de studie van de Tipulidae onverdroten zou voortzetten. En inderdaad: Theowald kwam als voorheen elke dag naar het museum om daar, straf sigaren rokend, nieuwe artikelen uit zijn schrijfmachine te roffelen. Hieraan kwam echter vrij abrupt een einde toen de gezondheidstoestand van zijn vrouw Els intensieve verzorging noodzakelijk maakte. Theowald stond erop dat hij haar zoveel mogelijk kon bijstaan, wat voor hem niet te combineren was met het doen van

Figuur 2. Theowald van Leeuwen, Amsterdam, tachtiger jaren.

Foto: onbekend.

Theowald van Leeuwen, Amsterdam, 1980's.

entomologisch onderzoek. Zijn contacten met collega's beperkte hij vanaf die tijd tot een absoluut minimum. Ook zijn eigen gezondheid ging in deze periode achteruit en na het overlijden van zijn vrouw in 1998 bleef hij als gevolg van een sterk verminderd gezichtsvermogen goeddeels aan huis gebonden. Op het laatst van zijn leven werd Theowald opgenomen in het verzorgingshuis Mariënhaven te Warmond. Hoewel hij gehinderd was door een gebrekkig gezichtsvermogen en gehoor kon hij het erg waarderen als hij bezoek kreeg. Liefdevol verzorgd en omgeven door zijn naaste familie overleed hij op 27 oktober 2003 te Warmond en werd enkele dagen later gecremeerd te Driehuis.

Dankwoord

Graag willen we de volgende personen bedanken voor informatie over Theowald: Ben Brugge (Purmerend), George W. Byers (Lawrence, Kansas, USA), Willem Hogenes (Amsterdam) en in het bijzonder Theowalds zuster, mevrouw E. van de Mortel-van Leeuwen (Oegstgeest).

Bibliografie van Theowald van Leeuwen

- Theowald Br 1951a. Enige schaarse Diptera. Entomologische Berichten 13: 218.
- Theowald Br 1951b. Parasitaire Diptera. *Physocephala macrocephala* F. Entomologische Berichten 13: 307-308.
- Theowald Br 1952a. Een zeldzame tipulide. Natuurhistorisch Maandblad 41: 32.
- Theowald Br 1952b. Diptera van Zuid-Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 41: 47-48.
- Theowald Br 1952c. Diptera van Zuid-Limburg (vervolg). Natuurhistorisch Maandblad 41: 58-59.
- Theowald Br 1952d. Enige nieuwe en schaarse Diptera. Entomologische Berichten 14: 131.
- Theowald Br 1952e. De Nederlandse Tipulidae. I. Entomologische Berichten 14: 145-149.
- Theowald Br 1953. Diptera van Zuid-Limburg. II. Natuurhistorisch Maandblad 42: 66-68.
- Theowald Br 1954a. A revision of the genus *Lucilia* Robineau-Desvoidy (Diptera, Larvivoridae), based on a comparative study of the male and the female terminalia. Entomologische Berichten 15: 6-10.
- Theowald Br 1954b. *Tipula (Schummelia) yerburyi* Edw. trouvée en France. Entomologische Berichten 15: 10.

- Theowald Br 1954c. Nieuwe en zeldzame Diptera. Entomologische Berichten 15: 30.
- Theowald Br 1954d. Diptera van Zuid-Limburg. III. Natuurhistorisch Maandblad 43: 29-32.
- Theowald Br 1954e. Enige opmerkingen over het genus *Psila* Meigen (Diptera, Psilidae). Entomologische Berichten 15: 176-179.
- Theowald Br 1954f. De Nederlandse Tipulidae. II. Entomologische Berichten 15: 194-195.
- Theowald Br 1955a. Quelques Tipulides d'Espagne. Entomologische Berichten 15: 334.
- Theowald Br 1955b. Diptera van Zuid-Limburg. IV. Natuurhistorisch Maandblad 44: 28-30.
- Theowald Br 1955c. Calliphorinae (Dipt. Brach.) uit vogelnesten. Natuurhistorisch Maandblad 44: 59-62.
- Theowald Br 1956a. De Nederlandse Tipulidae. III. Entomologische Berichten 16: 157-159.
- Theowald Br 1956b. Einige Bemerkungen über Tipuliden aus Lapp-land. Entomologische Berichten 16: 223-225.
- Theowald Br & Mannheims B 1956c. Die Tipuliden der Sammlung Beling. Entomologische Berichten 16: 245-258.
- Theowald Br 1957a. Notes on Calliphoridae (Diptera) of New Guinea, 1. Nova Guinea (N.S.) 8: 157-161.
- Theowald Br 1957b. Tweevleugelige insekten, Diptera. IV. De Nederlandse langpootmuggen (Tipulidae). Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging 24: 1-28.
- Theowald Br 1957c. Die Entwicklungsstadien der Tipuliden (Diptera, Nematocera) insbesondere der west-palaearktischen Arten. Tijdschrift voor Entomologie 100: 195-308.
- Theowald Br. 1957d. Eine neue Tipulide aus Griechenland. Entomologische Berichten 17: 225-228.
- Theowald Br 1958a. Quelques notes sur les Tipulidae des Pyrénées. Les femelles inconnues de *Dolichozepea hispanica* Mannheims et de *Tipula brolemanni* Pierre. Entomologische Berichten 18: 30-33.
- Theowald Br 1958b. Vliegen van strand en duin. Natura 55: 70-74.
- Dijkstra J, Goot VS van der & Theowald Br 1958c. Biologische excursie naar Castiglione dei Pepoli, juli 1957. De Levende Natuur, 61: 211-215.
- Dijkstra J, Goot VS van der & Theowald Br 1958d. Biologische excursie naar Castiglione dei Pepoli, juli 1957 (vervolg). De Levende Natuur 61: 239-240.
- Theowald Br 1959a. Notes on Calliphoridae of New Guinea, II, (Diptera). Nova Guinea (N.S.) 10: 95-98.
- Mannheims B & Theowald Br 1959b. Die Tipuliden Italiens (Dipt., Tipulidae). Memorie della Societa Entomologica Italiana 38: 15-54.
- Erhan (Dinca) E & Theowald Br 1959c. Die Entwicklungsstadien von *Tipula (Lunatipula) soosi* Mannheims und *pelio stigma* Schummel (Diptera, Tipulidae). Tijdschrift voor Entomologie 102: 217-221.
- Theowald Br 1960. Fenologische waarnemingen aan langpootmuggen (Tipulidae). Agrion 5(1): 4-7.
- Theowald Br 1961a. Diptera uit de sigaalgal van riet (*Phragmites communis* Trin.). Entomologische Berichten 21: 108-109.
- Erhan (Dinca) E & Theowald Br 1961b. Tipulidae of Romania (Dipt., Nematocera). Entomologische Berichten 21: 245-252.
- Theowald Br & Mannheims B 1962a. Die Arten der *Tipula (Vestiplex) excisa*-Gruppe in der Paläarktis (Diptera, Tipulidae). Bonner Zoologische Beiträge 13: 360-402.
- Theowald Br 1962b. Some remarks on Empididae (Diptera, Brachycera). Entomologische Berichten 22: 192.
- Mannheims B & Theowald Br 1962c. Zur Synonymie der europäischen Tipuliden (Dipt.), VIII. Bonner Zoologische Beiträge 13: 196-197.
- Theowald Br 1963a. Faunistische en fenologische waarnemingen met betrekking tot langpootmuggen (Diptera, Tipulidae). Verslagen Landbouwkundig Onderzoek 69.14: 187-202.
- Kabos, WJ & Theowald Br 1963b. Didactiek en methodiek van het biologie-onderwijs op de lagere school: 1-64. Versluys. 1e druk.
- Theowald Br 1964a (anoniem gepubliceerd). Cursus opleiding natuurgids: 1-144. Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Amsterdam.
- Mannheims B, Norrevang, A & Theowald Br 1964b. Die Tipuliden der Färöer (Diptera). Entomologische Meddelelser 32: 193-198.
- Theowald Br 1967a. Familie Tipulidae (Diptera, Nematocera). Larven und Puppen. Bestimmungsbücher zur Bodenfauna Europas 7: 1-100.
- Kabos, WJ & Theowald Br 1967b. Didactiek en methodiek van het biologieonderwijs op de lagere school: 1-119. Versluys. 2e druk.
- Theowald Br 1968. Die *Tipula excisa*-Gruppe in den Pyrenäen (Diptera). Beaufortia 15: 191-194.
- Theowald Br 1969. Die Limoniiden der Färöer (Diptera). Bonner Zoologische Beiträge 20: 345-350.
- Theowald Br 1970. *Tipula (Vestiplex) intermixta* Riedel (Diptera, Tipulidae). Entomologische Berichten 30: 7-8.
- Theowald Br 1971a. Drei holarktische *Symplecta*-Arten (Diptera, Limoniidae). Beaufortia 19: 45-56.
- Mannheims B & Theowald Br 1971b. Die Tipuliden von Grönland (Diptera, Tipulidae). Bonner Zoologische Beiträge 22: 332-342.
- Theowald Br 1971c. Die Tipuliden der Benelux-Länder (Diptera, Tipulidae). Tijdschrift voor Entomologie 114: 217-238.
- Theowald Br 1972a. Die Tipuliden Algeriens (Diptera, Tipulidae). Entomologische Berichten 32: 3-5.
- Theowald Br 1972b. Die Tipuliden der Kanarischen Inseln (Diptera, Tipulidae). Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam 2: 135-146.
- Theowald Br 1972c. Die Tipuliden der griechischen Insel Rhodos (Diptera, Tipulidae). Entomologische Berichten 32: 133-137.
- Theowald Br 1973. 15. Tipulidae. In: Die Fliegen der palaearktischen Region, 3(5)1, Lief. 300 (Lindner E ed): 321-404.
- Theowald van Leeuwen [1974]. Amsterdam dierenstad. Ongedateerde en ongepagineerde uitgave bij expositie in het Zoologisch Museum Amsterdam.
- Oosterbroek P, Schuckard R & Theowald Br 1976a. Die *Nephrotoma*-Verbreitung in der Welt (Diptera, Tipulidae). Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam 5: 111-123.
- Theowald Br 1977a. *Tipula (Vestiplex) vaillanti* nov. spec. (Diptera, Tipulidae). Entomologische Berichten 37: 8-10.
- Theowald Br 1977b. Die ungeflugelten afrikanischen Arten der Untergattung *Tipula* (Diptera, Tipulidae) mit Beschreibung einer neuen Art aus Ethiopien. Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam 6: 53-58.
- Theowald Br 1977c. Die Tipuliden von Makaronesien (Insecta, Diptera, Tipulidae). Ein systematischer und zoogeographischer Beitrag zur Kenntnis von Inselfaunen. Beaufortia 26: 153-204.
- Theowald Br 1978a. Tipuliden aus Iran und Afghanistan (Diptera, Tipulidae). Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam 6: 69-77.
- Theowald Br 1978b. 15. Tipulidae. In: Die Fliegen der palaearktischen Region, 3(5)1, Lief. 318 (Lindner E ed): 405-436.
- Theowald Br 1978c. Tipulidae und Cylindrotomidae. In: Limnofauna Europaea, Ed. 2. (Illies J ed): 363-366. Gustav Fischer Verlag.
- Savchenko EN 1979. Phylogenie und Systematik der Tipulidae. Translated and revised by Br Theowald & G Theischinger. Tijdschrift voor Entomologie 122: 91-126.
- Oosterbroek P & Theowald Br 1980a. Index to the writings of Charles P. Alexander mainly on Tipuloidea. Part 1. Verslagen en Technische Gegevens, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Universiteit van Amsterdam 21: 1-131.
- Theowald Br 1980b. 15. Tipulidae. In: Die Fliegen der palaearktischen Region, 3(5)1, Lief. 324 (Lindner E ed): 437-538.
- Theischinger G & Theowald Br 1980c. Katalog der Untergattung *Lunatipula* Edwards, 1931, s.l. (Diptera, Tipulidae, *Tipula* Linnaeus). Inkl. *Emodotipula* Alexander, 1965, *Eremotipula* Alexander, 1965, *Hesperotipula* Alexander, 1947, *Labiotipula* Alexander, 1965, *Lindnerina* Mannheims, 1965, *Odonatisca* Savtshenko, 1956, *Triplicitipula* Alexander, 1965. Verslagen en Technische Gegevens, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Universiteit van Amsterdam 27: 1-55.
- Oosterbroek P & Theowald Br 1980d. Index to the writings of Charles P. Alexander mainly on Tipuloidea. Part 2. Verslagen en Technische Gegevens, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Universiteit van Amsterdam 25: 1-108.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1980e. Zur Zoogeographie der west-palaearktischen Tipuliden, I. Die Tipuliden von Nordafrika

- (Diptera, Tipulidae). *Beaufortia* 30: 179-192.
- Theowald Br 1981a. Neues über Limoniiden und Tipuliden von Makaronesien (Insecta, Diptera). *Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam* 8: 45-50.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1981b. Zur Zoogeographie der westpaläarktischen Tipuliden, II. Die Tipuliden der iberischen Halbinsel. *Beaufortia* 31: 31-50.
- Dia A & Theowald Br 1982a. *Tipula (Vestiplex) relict* nov. spec., ein frühpleistozänes Relikt aus Libanon (Diptera, Tipulidae). *Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam* 9: 21-24.
- Theowald Br 1982b. Craneflies (Dipt.: Tipulidae) in coastal areas of the Gulf of Bothnia. In: *Coastal research in the Gulf of Bothnia* (Muller K ed): 263-268. Dr W. Junk Publishers.
- Theowald Br, Dufour C & Oosterbroek P 1982c. The zoogeography of the western palaeartic Tipulidae (Diptera). Part IV: The Tipulidae of Corsica and Sardinia with a note on *Dolichozepeza fuscipes* Bergroth. *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 55: 317-332.
- Theowald Br 1983a. *Tipula (Acutipula) schulteni* nov. spec. aus dem Afrotropischen Region. (Insecta, Diptera, Tipulidae). *Bulletin Zoologisch Museum, Universiteit van Amsterdam* 9: 137-141.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1983b. Zur Zoogeographie der westpaläarktischen Tipuliden, III. Die Tipuliden der europäischen Tiefebene (Diptera, Tipulidae). *Bonner Zoologische Beiträge* 34: 371-394.
- Theowald Br & Dufour C 1983c. *Tipula (Savtshenkia) gimmerthali mattheyi* ssp. n. from the French Pyrenees. *Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen Gesellschaft* 56: 283-284.
- Theowald Br 1984a. Taxonomie, Phylogenie und Biogeographie der Untergattung *Tipula* (Tipula) Linnaeus, 1758 (Insecta, Diptera, Tipulidae). *Tijdschrift voor Entomologie* 127: 33-78.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1984b. Zur Zoogeographie der westpaläarktischen Tipuliden, V. Die italienischen Tipuliden (Diptera, Nematocera). *Fragmenta Entomologica, Roma* 17: 245-291.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1985. Zur Zoogeographie der westpaläarktischen Tipuliden, VI. Die Tipuliden der montanen, alpinen und borealen Gebiete (Insecta, Diptera, Tipulidae). *Bonner Zoologische Beiträge* 36: 185-220.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1986. Zur Zoogeographie der westpaläarktischen Tipuliden, VII. Die Tipuliden der Balkanhalbinsel (Diptera, Tipulidae). *Tijdschrift voor Entomologie* 129: 1-13.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1987. The zoogeography of the western Palaeartic Tipulidae (Diptera), VIII. The Tipulidae of Israel and adjacent regions. *Israel Journal of Entomology* 20: 71-83.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1990a. Zur Zoogeographie der westpaläarktischen Tipuliden. IX. Die Tipuliden des Vorderen Orients. *Tijdschrift voor Entomologie* 133: 85-95.
- Theowald Br & Oosterbroek P 1990b. The zoogeography of the western Palaeartic Tipulidae (Diptera). X. The Tipulidae of the eastern Mediterranean islands. *Bijdragen tot de Dierkunde* 60: 171-180.
- Oosterbroek P & Theowald Br 1991. Phylogeny of the Tipuloidea based on characters of larvae and pupae (Diptera, Nematocera) with an index to the literature except Tipulidae. *Tijdschrift voor Entomologie* 134: 211-267.
- Oosterbroek P & Theowald Br 1992. Family Tipulidae. In: *Catalogue of Palaeartic Diptera I* (Soós Á, Papp L & Oosterbroek P eds): 56-178. Hungarian Natural History Museum.

Geaccepteerd 14 juli 2004.

Summary

In memoriam Theowald van Leeuwen, 24 July 1919 - 27 October 2003

On 27 October 2003 Dr Theowald van Leeuwen, also known as Brother Theowald, passed away at the age of 84 years. Theowald was one of the best and well-known experts on western Palaeartic Tipulidae (Diptera; crane flies). Usually writing under the name Br. Theowald, he published a comprehensive study on the larvae and pupae of the western Palaeartic Tipulidae, explored the fauna of The Netherlands, wrote taxonomic revisions of several subgenera of the huge genus *Tipula*, studied the phylogeny and biogeography of the subgenus *Tipula* s.str., and, together with P. Oosterbroek, published a series of papers analysing the biogeography of the western Palaeartic Tipulidae. Initially active as a teacher, Theowald spent the last 25 years of his career as a professional systematist at the Zoological Museum of the University of Amsterdam. Here he could devote himself almost exclusively to the study of the Tipulidae. His sincere enthusiasm and his natural flair inspired many pupils to follow his course. After his retirement he assiduously continued to work, until personal circumstances and his own failing health prevented him from doing so. Besides his long list of publications, Theowald leaves us especially with the stirring remembrance of his intense, open, inspired and inspiring attitude to life.